

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ІМЕНІ М.В.ЗУБЦЯ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «АСОЦІАЦІЯ КІННОЗАВОДЧИКІВ УКРАЇНИ»**

Т. Є. Ільницька, О. В. Бондаренко

**ПРОГРАМА
СТВОРЕННЯ ПОРОДНОЇ ГРУПИ КОНЕЙ
СПОРТИВНОГО НАПРЯМУ
ВИКОРИСТАННЯ**

Чубинське, 2020

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ІМЕНІ М.В.ЗУБЦЯ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «АСОЦІАЦІЯ КІННОЗАВОДЧИКІВ УКРАЇНИ»

Т. Є. Ільницька, О. В. Бондаренко

**ПРОГРАМА
СТВОРЕННЯ ПОРОДНОЇ ГРУПИ КОНЕЙ
СПОРТИВНОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ**

Чубинське, 2020

УДК 636.1.082.2:798
Б 81

Автори:

Т. Є. Ільницька, науковий співробітник відділу генетичних ресурсів Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН, президент громадської спілки «Асоціація кіннозаводчиків України»

О. В. Бондаренко, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник відділу генетичних ресурсів Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця НААН

Програму розглянуто і схвалено вченою радою Інституту розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН (протокол № 12 від 23 грудня 2020 року).

Ільницька Т. Є., Бондаренко О. В. Програма створення породної групи коней спортивного напрямку використання / Інститут розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця. Чубинське, 2020. 48 с.

Програма містить мету і методику створення нової породної групи коней спортивного напрямку використання, охарактеризоване сучасне поголів'я спортивних коней: походження, екстер'єр, спортивна продуктивність та генеалогія. Також детально описана система оцінки та відбору коней, яка розроблена за рекомендаціями Міжнародної Племінної федерації спортивних коней (WBFSH). Сформований цільовий стандарт та характеристика основних селекційних ознак новостворюваної породної групи коней. Програма регламентує перелік інформації та процес внесення даних до Реєстру коней української спортивної породної групи.

Розрахована на спеціалістів племінних господарств, фахівців з конярства, науковців, викладачів вищих навчальних закладів, власників коней та інших зацікавлених осіб.

Рецензенти:

Ткачова Ірина Володимирівна – доктор сільськогосподарських наук, заступник директора з наукової роботи Інституту тваринництва НААН

Сидоренко Олена Василівна – кандидат сільськогосподарських наук, завідувач відділу генетичних ресурсів Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В.Зубця

УДК 636.1.082.2:798

© Т. Є. Ільницька, О. В. Бондаренко
© Інститут розведення і генетики тварин
імені М.В.Зубця НААН, 2020

ЗМІСТ

Терміни і скорочення	5
ПЕРЕДМОВА	6
1. Мета створення української спортивної породної групи.....	7
2. Методика створення нової породної групи коней спортивного напрямку використання.....	7
2.1 Методи створення	7
2.2 Коротка характеристика вихідних порід	8
2.3 Основні вимоги до коней вихідних порід, які використовуються при створенні української спортивної породної групи	8
2.4 Ведення Реєстру української спортивної породної групи, що створюється	10
2.5 Етапи створення нової породної групи спортивних коней.....	12
2.6 Бажаний тип і цільові стандарти.....	13
3. Характеристика коней нової породної групи спортивного напрямку використання.....	16
3.1 Характеристика походження.....	17
3.2 Тілобудова та екстер'єр	18
3.3 Спортивна продуктивність.....	19
3.4 Характеристика відтворювального складу новостворюваної породної групи	20
3.5 Генеалогічна структура.....	23
4. Система оцінки та відбору коней при створенні української спортивної породної групи.....	23
4.1 Контроль достовірності походження тварин за допомогою ДНК- тестування	25
4.2 Лінійна класифікація типу, екстер'єру та роботоздатності коней.....	25
4.3 Оцінка екстер'єру, рухів, стрибків та характеру коней (виводка та «тест на свободі»)	27
4.4 Рентгенологічні дослідження кінцівок	28

4.5 Оцінка рухів та спортивних якостей коней під вершником («тест під сідлом»)	29
4.6 Оцінка спортивної роботоздатності за результатами виступів коней у змаганнях з класичних видів кінного спорту	31
4.7 Визначення племінної цінності коней за використання методу BLUP (найкращого лінійного незміщеного прогнозу) («модель тварини»)	32
5. Запис жеребців та кобил до Основного розділу Реєстру	36
5.1 Оцінка жеребців-плідників	36
5.2 Оцінка кобил для племінного використання	39
6. Наукові публікації за тематикою	41
ДОДАТКИ	43
Додаток 1. Бланк лінійної оцінки	44
Додаток 2. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у конкурі	45
Додаток 3. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у виїзді	46
Додаток 4. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у триборстві	47
Додаток 5. Перелік Племінних Асоціацій – членів WBFSH	48
Додаток 6. Фотографії коней	50

Терміни і скорочення

Реєстр коней української спортивної породної групи (скорочено – Реєстр) – база даних (реєстр), в якому реєструються коні вихідних порід та їх нащадки, які приймають участь у створенні нової породної групи. Реєстр містить дані про походження коней, оцінку їх типу, екстер'єру, робочих якостей та спортивні результати.

Українська спортивна породна група (скорочено – УСП) – група коней спортивного напрямку використання, якій характерні високі показники спортивної продуктивності, відрізняється від інших спортивних порід за типом будови тіла, генеалогією, кровністю за вихідними породами та рівнем спортивної роботоздатності.

WBFSH (World Breeding Federation for sport horses) – Всесвітня Племінна Федерація для спортивних коней, єдина у світі міжнародна федерація племінних книг для спортивних коней та є основним зв'язком між племінними організаціями спортивних коней та міжнародним кінним спортом (FEI).

FEI (Federation Equestrian International) – Міжнародна федерація з кінного спорту.

Р. н. – рік народження

Породи:

УВ – українська верхова

ЧВ – чистокровна верхова

НВ – група коней, які не мають офіційних документів, які підтверджують походження

ФР. СЕЛЬ – французький сель

ГОЛШ. – голштинська

ТРАК. – тракененська

KWRN – голландська теплокровна

ВЕСТФ. – вестфальська

БЕЛ. – бельгійська напівукровна

ПЕРЕДМОВА

Спортивне конярство в Україні незважаючи на складну економічну ситуацію у країні останні 15 років стрімко розвивається. Кількість змагань з класичних видів кінного спорту збільшується. Також спостерігається тенденція до збільшення поголів'я спортивних коней, більше ніж в 2,5 рази. Змінюються і вимоги до робочої продуктивності коней. В селекційно-племінній роботі Нідерланди та Німеччина, які є лідерами у цій галузі, широко впроваджують сучасні методи оцінки та підбору коней: BLUP, лінійна оцінка, індекс остеохондрозу та інші. Розроблені та широко впроваджені нові методи оцінки з використанням геномної селекції для раннього прогнозування спортивної роботоздатності. На жаль в Україні сучасні методи оцінки та відбору при роботі з українською верховою породою коней не набули широкого впровадження. Вітчизняна спортивна порода почала значно поступатися за спортивною роботоздатністю імпортованим. Результатом чого стало скорочення поголів'я коней української верхової породи при збільшені загальної кількості спортивних коней різного походження.

За період незалежності в Україні почався активний імпорт коней західно-європейських спортивних порід. За цей час було створено декілька сучасних кінних заводів, які займаються розведенням коней вестфальської, ганноверської та інших західно-європейських порід. Для поліпшення спортивних якостей коней української верхової породи селекціонери почали масово схрещувати з жеребцями інших порід, часто перевищуючи допустимі ступені кровності, намагаючись якнайшвидше поліпшити роботоздатність потомства. При цьому спостерігався позитивний вплив на селекційні ознаки потомства, збільшені основні проміри та покращена результативність у спортивних змаганнях.

Унаслідок тривалої селекційно-племінної роботи, склалися всі передумови для створення нової породної групи коней під назвою «українська спортивна», в якій спільною рисою з українською верховою є напрям продуктивності, а саме – спортивний, при вірогідних відмінностях за типом будови тіла, походженням, та перевагах за показниками рівня спортивної продуктивності. При цьому планується ефективно використання імпортованого поголів'я для створення нових генеалогічних комплексів і типів, що забезпечить біологічне різноманіття генетичних ресурсів конярства відповідно до затвердженої Програми створення.

1. Мета створення української спортивної породної групи

Основною метою є створення нової породної групи коней спортивного напрямку використання за допомогою нових методичних підходів до оцінки і відбору племінного матеріалу, що дасть можливість за короткий термін представити на вітчизняний та світовий ринок коней з високими показниками робочої продуктивності та скласти гідну конкуренцію на змаганнях усіх рівнів.

Коні УСП повинні бути крупні, костисті, з добре вираженим спортивним типом, сухою міцною конституцією, правильною, гармонійною будовою тіла, правильним екстер'єром, з добре вираженим верховим типом. Враховуючи досвід провідних спортивних племінних організацій доцільно проводити відбір та оцінку коней до відтворювального складу за спеціалізацією відповідно виду кінного спорту: виїздка чи конкур.

Згідно з положенням про проведення апробації та реєстрації селекційних досягнень у тваринництві «породна група» це відносно велика за чисельністю група тварин з певними ознаками, які ще не повністю відповідають встановленим до породи вимогам, яку не можна віднести до породи через недостатню чисельність тварин та неспроможність до тривалого розведення “в собі”. Виходячи з цього, є підстави зазначити, що в Україні, унаслідок тривалої роботи, склалися всі передумови для оформлення нової породної групи коней під назвою «українська спортивна», в якій спільною рисою з українською верховою є напрям продуктивності, а саме – спортивний, при вірогідних відмінностях за типом будови тіла, походженням, та перевагах за показниками рівня спортивної продуктивності.

Робота з апробації та затвердженню нової породної групи коней – українська спортивна, як селекційного досягнення, дасть змогу на законодавчому рівні вести і проводити державну реєстрацію та племінний облік коней у відповідному Реєстрі, а також консолідувати та спрямувати селекційну роботу з ними в напрямі покращення селекційних ознак та визнання коней вітчизняної селекції на міжнародному рівні.

Після затвердження та широкого впровадження Програми створення породної групи коней спортивного напрямку використання наступним кроком буде визнання УСП на міжнародному рівні через членство в WBFSH. Це дасть можливість коням вітчизняної селекції приймати участь та перемогати в Племінному Чемпіонаті Світу для спортивних коней (WBCYH).

2. Методика створення нової породної групи коней спортивного напрямку використання

2.1 Методи створення

Передумовою виділення нової породної групи спортивних коней є консолідація помісей різних генотипів, які поєднують в собі кращі спортивні якості необхідні для успішного виступів у сучасних змаганнях з кінного спорту,

при цьому пристосовані до місцевих умов розведення та стало передають селекційні ознаки потомству.

За роки незалежності до України було імпортовано значну чисельність племінного поголів'я коней західно-європейських порід, яке за типом та якістю значно відрізнялось від місцевого поголів'я. Коневласники при оцінці та відбору молодняку використовували досвід провідних Племінних Асоціацій, який відмінний від вітчизняної системи оцінки та відбору коней української верхової породи.

При створенні нової породної групи спортивних коней використовується наступні методи і теоретичні положення:

1. Частка кровності за вихідними породами є умовною. Головними критеріями відповідності новому типу є висока спортивна роботоздатність, конституційно-екстер'єрні ознаки та пристосованість до місцевих умов утримання та випробування.

2. Закладання заводських ліній та маточних родин кращих за роботоздатністю та препотентністю жеребців-плідників вихідних порід та УСП з урахуванням їх оцінки за власною роботоздатністю та якістю потомства.

2.2 Коротка характеристика вихідних порід

Основними вихідними породами, які повністю відповідають поставленій меті, є європейські напівкровні породи спортивного напрямку роботоздатності. Племінні організації, які реєструють та ведуть племінні книги вищезазначених порід є повноцінними членами WBFSH, що гарантує високий рівень селекційно-племінної роботи.

Перелік Племінних Асоціацій – членів WBFSH наведений у додатку 5.

Також однією із вихідних порід є чистокровна верхова. Використання коней цієї породи дає можливість зберігати унікальні якості у напівкровних породах, такі як «сухість» екстер'єру, жвавість та бажання співпрацювати із вершником.

Також зустрічаються коні, які походять від батьків української верхової, арабської та рисистої групи порід.

2.3 Основні вимоги до коней вихідних порід, які використовуються при створенні української спортивної породної групи

Незалежно від породної приналежності для усіх коней необхідно провести ДНК-тестування, мати документи, які підтверджують походження та провести оцінку екстер'єру, рухів та роботоздатності відповідно їх віку та підготовки.

До Основного розділу Реєстру включають коней старше 3 років залежно від результатів оцінки до розділів: Реєстр схвалених жеребців та Реєстр оцінених кобил.

В залежності від напрямку селекції встановлюють окремо основні вимоги до типу, висоти в холці, екстер'єру, рухів та продуктивності жеребців та кобил, нащадки яких реєструють як коней українського спортивного породного типу. Для отримання коней виїздового напрямку використання необхідно відбирати коней з такими ознаками:

1) Висота в холці: жеребці 168–175 см, кобили 165–172 см.

2) Тип – верхового типу з довгими лініями та пропорційною будовою.

3) Будова тіла та екстер'єр: тіло прямокутної форми; корпус тіла горизонтальний або направлений уверх; довгі міцні сухі кінцівки; легке з'єднання голови та шиї; довга пропорційна шия, піднята вверху з добре розвиненою мускулатурою верхньої лінії; міцна, добре розвинена мускулатура спини та попереку з правильною будовою; привабливий екстер'єр.

4) Рухи: крок – чіткий в 4 темпи, активний, гнучкий та імпульсивний; рись – з чітким підвисанням у повітрі в два темпи; рух активний, гнучкий, імпульсивний та збалансований (втримання тіла коня у повітрі); галоп – з чітким підвисанням у повітрі в два темпи, активний рух, легкий та гнучкий, імпульсивний та збалансований; здатність коня подовжувати та скорочувати рухи без втрати ритму, такту, балансу та легкості; здатність перерозподілу центру рівноваги з передніх кінцівок на задні; достатня гнучкість у суглобах, особливо у задній частині корпусу, легкий рух плеча з високим підняттям зап'ястка.

5) Характер: бажання сумлінно працювати з вершником, працьовитість, інтелігентність, доброзичливість до людей та інших тварин, швидка реакція на засоби управління.

6) Роботоздатність: за рухомими якостями оцінка не нижче 75 балів для жеребців та 50 балів для кобил.

Жеребці старшого віку, які приймали участь у змаганнях з виїздки повинні бути переможцями або призерами змагань рівня Чемпіонату, Кубка України або Міжнародних змагань (1–2 рівня змагань за шкалою оцінки спортивної роботоздатності, яка наведена у додатку 3) у програмі Великого призу або 1–2 рівня змагань з триборства за шкалою оцінки спортивної роботоздатності, яка наведена у додатку 4.

Відповідно, якщо метою селекції є отримання коней для конкура, то необхідно відбирати до відтворення тварин, які мають наступні ознаки:

1) Висота в холці: жеребці 165–170 см, кобили 163–168 см.

2) Тип – верхового типу з довгими лініями та пропорційною будовою.

3) Будова тіла та екстер'єр: тіло прямокутної форми; корпус тіла має горизонтальне положення; довга шия та злегка піднята вверху; добре розвинена мускулатура верхньої лінії шиї; міцні сухі кінцівки без недоліків; міцна, добре розвинена мускулатура спини та попереку з правильною будовою; привабливий екстер'єр.

4) Рухи: крок – ритмічний в 4 удари, активний, гнучкий та імпульсивний; рись – ритмічна в два удари; рух активний, гнучкий, імпульсивний та збалансований (втримання тіла коня у повітрі); галоп – з чітким підвисанням у

повітрі в два удари, активний рух, легкий та гнучкий, імпульсивний та збалансований; здатність легко подовжуватися та скорочуватися на галопі без втрати ритму, такту, балансу та легкості; галоп легкий та збалансований без значного захвату простору.

5) Стрибок: характерна здатність швидко «збиратися» на останньому темпі галопу перед стрибком та здатність розміщувати задні кінцівки дуже близько під корпусом для сильного поштовху; швидкість та сила поштовху від землі на початку стрибка; стрибок направлений вгору – найвища точка холки при цьому повинна знаходитись над серединою перешкоди; добре зігнуті передні кінцівки та підняті вище горизонталі; добрий "баскюль", що виражається в опусканні шиї донизу під час стрибка, поперек слідує за напрямом шиї та добре відкриття задньої частини корпусу, атлетичність, гнучкість, здатність розвивати швидкість під час стрибка, легке приземлення та легкий галоп; акуратність та розрахунок сили при стрибку.

6) Характер: сміливість, бажання сумлінно працювати з вершником, працьовитість, високі розумові здібності – кінь повинен сам вміти розраховувати стрибок, інтелігентність, доброзичливість до людей та інших тварин, швидка реакція на засоби управління.

7) Роботоздатність: за рухомими та стрибковими якостями оцінка не нижче 75 балів для жеребців та 50 балів для кобил.

Жеребці старшого віку, які приймали участь у змаганнях з конкуруповинні бути переможцями або призерами змагань рівня Чемпіонату, Кубка України або Міжнародних змагань на висотних маршрутах (150 см) (1–2 рівня змагань за шкалою оцінки спортивної роботоздатності, яка наведена у додатку 2) або 1–2 рівня змагань з триборства за шкалою оцінки спортивної роботоздатності, яка наведена у додатку 4.

Зазначені характеристики відповідають сучасним вимогам до спортивних коней вищого рівня Гран Прі. Відбір для плеємінної роботи кобил та жеребців, які найбільше відповідають цим характеристикам, дає можливість ефективно використовувати генетичний потенціал, який є вже на території України та отримувати конкурентоздатну продукцію.

2.4 Ведення Реєстру української спортивної породної групи, що створюється

З метою збору, обробки та зберігання інформації про коней вихідних порід та їх нащадків, які приймають участь у створенні нової породної групи був розроблений **Реєстр коней української спортивної породної групи** (скорочено – Реєстр), який містить дані про походження тварин, оцінку їх типу, екстер'єру, робочих якостей та спортивні результати.

Для ефективної оцінки та відбору коней Реєстр розділений на розділи, в яких реєструють коней залежно від породної приналежності та якості батьків.

Також до Реєстру вносять жеребців та кобил вихідних порід, які відповідають визначеним вимогам за походженням та оцінкою.

Схема реєстрації коней української спортивної породної групи в розділах Реєстру залежно від походження батьків та їх оцінки наведена в таблиці 1.

Реєстр включає наступні розділи:

Основний розділ, який складається із Реєстру лошат, Реєстру схвалених жеребців, Реєстру оцінених кобил;

Розділ А;

Розділ Б.

Основний розділ містить інформацію про коней, які складають основне поголів'я української спортивної породної групи. Для ефективної селекції розділ розділений на відповідні реєстри:

Реєстр лошат – коні віком від 6 місяців, які не зареєстровані в інших племінних книгах та мають відоме підтверджене походження. При цьому: батько має бути внесений до Реєстру схвалених жеребців, матір — до Основного розділу, або до Реєстру А, або до Реєстру Б при умові, що батько матері повинен бути схвалений для УСП або асоціаціями-членами WBFSH;

Реєстр схвалених жеребців містить інформацію про коней УСП або іншого походження, які мають підтверджене походження, оцінку за екстер'єр, рухи на свободі, під сідлом не нижче 75 балів, однак не нижче 6 балів за кожну ознаку;

Реєстр оцінених кобил містить інформацію про кобил, які зареєстровані як УСП або інших порід, мають підтверджене походження, оцінку за екстер'єр, рухи на свободі, під сідлом не нижче 50 балів, однак не нижче 4 балів за кожну ознаку.

В розділ А реєструють кобил та жеребців незалежно від віку, які походять:

- від жеребців, які ліцензовані або зареєстровані Асоціаціями-членами WBFSH або чистокровної верхової, української верхової та іншої породи спортивного напрямку використання;

- від кобил української верхової та іншої породи спортивного напрямку використання.

Розділ В містить інформацію про кобил та жеребців незалежно від віку, які за походженням відповідають наступним умовам:

- батько зареєстрований в Реєстрі лошат або Розділі А та проходить оцінку або не схвалений до племінного використання, або має невідоме походження;

- матір має невідоме походження.

В українській спортивній породній групі не реєструють коней, які мають 100% чистокровної або рисистої крові.

В залежності від якості коней, а саме схвалення до племінного використання, підтвердження походження, оцінка за якістю нащадків, протягом життя кінь може бути переміщений до іншого розділу.

Таблиця 1 – Схема реєстрації коней української спортивної породної групи в Реєстрі в залежності від походження батьків та їх оцінки

ЖЕРЕБЦІ	КОБИЛИ							
	УСП			Спор- тивні породи*	УВ	ЧВ	Інші породи	НВ
	Рл/Ор	А	Б					
Схвалені для УСП	<i>Рл/Ор</i>	<i>Рл/Ор</i>	<i>Рл/Ор**</i>	<i>Кл</i>	<i>А</i>	<i>Рл</i>	<i>А</i>	<i>Б</i>
Ліцензовані Асоціаціями-членами WBFSH	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>А**</i>	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>Б</i>
Жеребці УСП, які проходять оцінку	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>
Жеребці, зареєстровані Асоціаціями-членами WBFSH	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>
ЧВ	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	-	<i>Б</i>	<i>Б</i>
УВ та інші породи	<i>А</i>	<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>
Зареєстровані в УСП, але не схвалені та не проходять оцінку	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>
НВ	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>	<i>Б</i>

Примітка:

* Коні, зареєстровані в племкнигах Асоціацій – членів WBFSH

** Для реєстрації приплоду у Рл або реєстру А, батько матері повинен бути ліцензований/схвалений для УС або Асоціаціями-членами WBFSH. В інших випадках лоша реєструється в реєстрі Б.

Рл Реєстр лошат

Ор. Основний розділ

А Розділ А

Б Розділ Б

2.5 Етапи створення нової породної групи спортивних коней

На етапі створення нової породної групи проводиться реєстрація поголів'я коней спортивного напрямку використання, яке не зареєстроване в жодній племінній книзі, власники яких є членами Асоціації кіннозаводчиків України та

поділяють мету організації щодо забезпечення отримання та розведення коней, які за своїми якостями відповідають європейським вимогам.

Жеребці та кобили, які зареєстровані в інших племінних книгах, вносяться до Реєстру тільки як коні вихідних порід у Основний розділ.

На першому етапі формування породної групи для оцінки жеребців і кобил використовують спрощену систему. В господарстві реєстратор проводить огляд та оцінку поголів'я з використанням лінійної класифікації типу, екстер'єру та роботоздатності. За бажанням власника коні проходять оцінку стрибкових здібностей.

Лошат та молодняк реєструють в Реєстрі лошат Основного Розділу, розділі А та Б відповідно вимог зазначених в таблиці 1. Після досягнення ними 2,5-річного віку проходять оцінку визначену в п. 4 цієї Програми.

Оцінку та відбір жеребців та кобил вихідних порід проводять за вимогами визначених в п. 5 цієї Програми, при цьому за пріоритетом ознаки розподіляють наступним чином:

1. Характер – готовність коня сумлінно співпрацювати з людиною.
2. Роботоздатність – сильний та технічний стрибок (для конкурних коней), правильні та продуктивні рухи на всіх алюрах (для виїздових коней).
3. Екстер'єр – важлива привабливість, «аристократичність», правильна будова тіла, відсутність вад та недоліків.

Наступним етапом є консолідація кращого поголів'я спортивних коней, які зареєстровані в Основному розділі за спортивними ознаками та розведення «в собі» із залученням кращих спортивних жеребців-плідників (їх спермопродукції). Також доцільним є залучення маточного поголів'я коней західно-європейських порід, цілі селекції яких визначені, як отримання спортивних коней рівня Гран-Прі.

2.6 Бажаний тип і цільові стандарти

Коні українського спортивного породного типу повинні бути крупні, костисті, з добре вираженим спортивним типом, сухою міцною конституцією, правильною, гармонійною будовою тіла, правильним екстер'єром, з добре вираженим верховим типом.

Бажані масті – гніда, ворона, сіра, руда та їх різновиди.

Цільові стандарти за основними селекційними ознаками, за висотою в холці та мінімальні вимоги до спортивної продуктивності коней, яких відбирають у відтворювальний склад новостворюваної української спортивної породної групи (табл. 2).

Враховуючі досвід провідних спортивних племінних організацій доцільно проводити відбір та оцінку коней за спеціалізацією відповідно виду кінного спорту: виїздка чи конкур.

Таблиця 2 – Цільові стандарти для коней української спортивної породної групи

НАПРЯМ СПОРТИВНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ	
Виїздка	Конкур
1	2
Висота в холці, см.	
жеребці: 168–175 кобили: 165–172	жеребці: 165–170 кобили: 163–168
Будова тіла та екстер'єр	
- прямокутна форма - довгі лінії з пропорційною будовою тіла - корпус тіла направлений уверх - довгі кінцівки - легке з'єднання голови та ший - довга шия, піднята вверху та вигнута аркою, добре розвинена мускулатура верхньої лінії - міцна, добре розвинена мускулатура спини та попереку з правильною будовою - правильна та міцна основа - привабливість	- прямокутна форма - довгі лінії з пропорційною будовою тіла - корпус тіла має горизонтальне положення - довга шия, злегка піднята вверху та вигнута аркою, добре розвинена мускулатура верхньої лінії - міцна, добре розвинена мускулатура спини та попереку з правильною будовою - правильна та міцна основа - привабливість
Рухи	
- крок чіткий в 4 темпи, активний рух, гнучкість та імпульсивність - рись з чітким підвисанням у повітрі в два темпи, активний рух, гнучкість, імпульсивність та збалансованість, утримання себе у повітрі - галоп з чітким підвисанням у повітрі в два темпи, активний рух, легкість та гнучкість, імпульсивність та збалансованість, утримання себе у повітрі - здатність коня подовжувати та скорочувати рухи без втрати ритму, такту, балансу та легкості - перерозподіл центру рівноваги з передніх кінцівок на задні - гнучкість у суглобах, особливо у задній частині корпусу, свободний рух плеча з підняттям зап'ястка	- крок ритмічний в 4 удари, активний рух, гнучкість та імпульсивність - рись ритмічна в два удари, активний рух, гнучкість, імпульсивність та збалансованість, утримання себе у повітрі - галоп з чітким підвисанням у повітрі в два удари, активний рух, легкість та гнучкість, імпульсивність та збалансованість, утримання себе у повітрі - здатність легко подовжуватися та скорочуватися на галопі без втрати ритму, такту, балансу та легкості - галоп легкий та збалансований без значного захвату простору - кінь несе себе горизонтально

Кінець таблиці 2

1	2
	Стрибок
	- здатність дуже добре збиратися на останньому темпі галопу перед стрибком та здатність розміщувати задні кінцівки дуже близько під корпусом для сильного поштовху - швидкість та сила поштовху від землі при початку стрибка - стрибок направлений вгору. Найвища точка холки при цьому повинна знаходитись над серединою перешкоди - добре зігнуті передні кінцівки та підняті вище горизонталі - добре "баскюль", що виражається в опусканні шиї донизу під час стрибка, поперек слідує за напрямом шиї та добре відкриття задньої частини корпусу - атлетичність, гнучкість, здатність розвивати швидкість під час стрибка, легке приземлення та легкий галоп. Акуратність, сила, можливості.
Характер	
- бажання сумлінно працювати - чесність - інтелігентність - доброзичливість - швидка реакція на засоби управління.	- сміливість - бажання сумлінно працювати - чесність - високі розумові здібності - кінь повинен сам вміти розраховувати стрибок - інтелігентність - доброзичливість - швидка реакція на засоби управління.
Спортивна продуктивність коней у різному віці	
Виконання їзди зазначеного рівня з мінімальним відсотком	Успішно подоланні без штрафних балів маршрути з висотою перешкод, см:
4-х років	
Тест FEI для 4-річних коней: 65% або більше	100–105
5-ти років	
Тест FEI для 5-річних коней: 65% або більше	105–110
6 років	
Тест FEI для 6-річних коней: 65% або більше	110–115
7-8 років	
Їзда рівня «М» - мінімум 60%	120–125
9 років і старше	
Їзда рівня Великий Приз, мінімум 60%	130–140

При цьому необхідно враховувати, що для виїздових коней необхідно отримати за життя результат за 4 тестами (їздами) відповідно віку з різними суддями, для конкурних – 5 чистих маршрутів на 5 різних змаганнях національного рівня. Це дасть можливість відібрати коней, які мають високу племінну цінність за робочими якостями.

3. Характеристика коней нової породної групи спортивного напрямку використання

У змаганнях з кінного спорту за період з 2013 по 2020 роки прийняло участь 1250 коней різних порід. За останні 8 років породне співвідношення популяції спортивних коней значно змінилося. Переважають коні (39,60%), які належать до порід західно-європейського кореня (вестфальська, ганноверська, голландська теплокровна, бельгійська теплокровна тощо). Також відмічено значне скорочення поголів'я коней української верхової породи на 30,18% від загальної кількості. При цьому кількість коней, які віднесені до новостворюваної української спортивної групи поступово збільшилась і в період з 2013 по 2020 роки змінилась від 6,66 до 32,32% (табл. 3).

Таблиця 3 – Склад та чисельність породного складу спортивних коней

Порода/група коней	Поголів'я, гол.	%
Коні, які відповідають цільовому стандарту для УСП	404	32,32
Українська верхова	320	25,60
Група порід західно-європейського кореня	495	39,60
Чистокровна верхова	10	0,80
Інші	21	1,68
Усього	1250	100

Наведене поголів'я належить приватним особам та господарствам різних форм власності. Загальна чисельність поголів'я, що відповідає встановленому цільовому стандарту нової породної групи, налічує 965 голів коней, у тому числі 256 маток та 17 жеребців-плідників різної породної належності (табл. 4).

Таблиця 4 – Кількісний склад коней спільного походження

Порода/група коней	Поголів'я, гол.				
	Жеребці	Кобили	Спортивні	Молодняк різного віку	Всього
Коні, які відповідають цільовому стандарту для УСП	17	256	404	288	965
Українська верхова порода	38	553	320	698	1574
Невстановленого походження	7	152	301	131	591

3.1 Характеристика походження

Був проведений аналіз родоводів коней української спортивної породної групи, що створюється та української верхової породи (для порівняння), які приймали участь у змаганнях з кінного спорту. Питома вага різних порід в походженні цих груп коней представлена на рисунку 1.

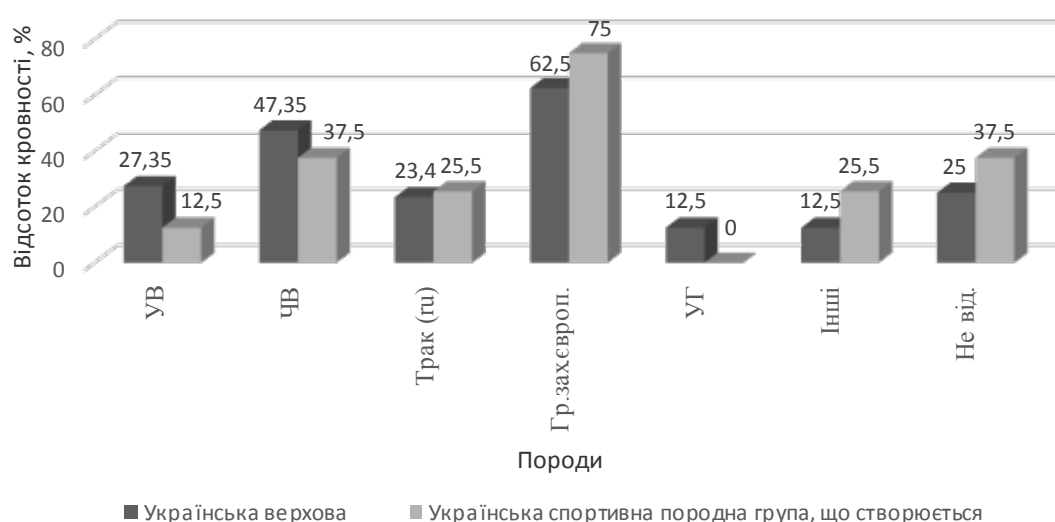

Рисунок 1 – Оцінка походження коней у розрізі кровності за породами

Примітка: УВ – українська верхова; ЧВ – чистокровна верхова; Трак (ru) – тракененська російської селекції; Гр. зах. європ. – група порід західно-європейського кореня; УГ – угорська; невід. – невідомого походження.

Більшість коней (95,2%) української верхової породи мають у своїх родовах представників інших порід. При цьому середній відсоток кровності за основною породою склав лише 27,35%. Кровність за вихідними породами досягає 62,5%, що суперечить основним положенням діючої Програми селекції, а саме: допуск міжпородного схрещування лише на рівні прилиття крові.

Коні нової породної групи за кровністю основних порід значно відрізняються від української верхової. Це обумовлено різними підходами в селекційній роботі з ними, де основним методом удосконалення є схрещування з представниками кращого світового генофонду – породами західно-європейського кореня, такі як вестфальська, голландська теплокровна, бельгійська теплокровна, ганноверська та інші. Серед них високий відсоток коней невідомого походження (37,5%) пояснюється відсутністю до останнього часу централізованого обліку таких коней в Україні та неможливістю підтвердження інформації про породну приналежність батьків.

3.2 Тілобудова та екстер'єр

Тварини української спортивної породної групи, що створюється характеризуються сухою міцною конституцією, правильною, гармонійною будовою тіла, прямокутною горизонтальною формою тулуба, правильним екстер'єром, з добре вираженим спортивним типом. Голова суха, середнього розміру, шия довга, плече – довге та «косе», спина міцна, пряма, довга, поперек прямий, круп довгий, який має достатній нахил біля 45°, кінцівки сухі, міцні та не мають значних відхилень у будові.

За характером коні новостворюваної породної групи спокійні, добре реагують на засоби управління вершником та швидко проходять заїздку.

Масть: гніда (зустрічається у 40% коней), руда (30%), ворона (15%), сіра (5%).

За результатами оцінки були визначені основні проміри коней старшого віку української спортивної групи, що створюється (табл. 6).

Таблиця 6 – Проміри коней української спортивної породної групи, що створюється

Показник	Жеребці	Кобили
Висота у холці, см	169–175	165–167
Обхват грудей, см	195–198	192–200
Обхват п'ястка, см	22,5–22,5	19,5–22,0

При цьому такий промір як коса довжина тулубу не був зазначений, тому що у більшості коней не можливо технічно взяти цей показник. Аналіз показників промірів показав, що новостворювана породна група тварин

перевищувала коней української верхової породи за висотою в холці на 2,1 см ($P > 0,95$) а за обхватом п'ястки на 2,5 см ($P > 0,95$).

3.3 Спортивна продуктивність

Аналіз динаміки спортивних результатів показав (табл. 7), що тварини, які були віднесені до новостворюваної породної групи переважали коней української верхової породи майже на 2 бали. Серед них, ті, які виступали в конкурсах рівня 125–145 см. склали 20%, на противагу коням української верхової породи (17%). Також виявлені конкурні коні найвищого рівня, які долають маршрути рівня 150 см та вище.

Таблиця 7 – Спортивна роботоздатність коней різних порід

Порода/група коней	Σ бал	$M \pm m$
Коні, які відповідають цільовому стандарту для УСП	11052,0	$23,03 \pm 1,27$
Група порід західно-європейського кореня:	13614,0	$56,72 \pm 3,08$
в т.ч. вестфальська	4876,5	$57,4 \pm 5,04$
бельгійська теплокровна	2736,5	$76,01 \pm 10,12$
голштинська	1410,0	$49,57 \pm 6,57$
Українська верхова	2652,1	$21,05 \pm 2,75$
Чистокровна верхова	82,0	$27,33 \pm 20,93$
Будьонівська	47,5	$23,75 \pm 19,25$
Інші неспортивні	19,0	$9,5 \pm 4,5$
Усього	—	$32,22 \pm 1,31$

Результати виступів спортивних коней нового породного типу у класичних видах кінного спорту представлені у таблиці 8.

Таблиця 8 – Результати виступів спортивних коней нового породного типу

Вид кінного спорту	Рівень змагань	Результати	Кличка, стать, р. н., походження	Місце народження
Конкур	Чемпіонат Європи, CSI 3* (Австрія)	Переможець та призер маршрутів 140–150 см	Осман, мерин, 2005 р. н. (Atlantus van de Rosharde-Офелія)	ТОВ «Вінницький кінний завод»
Виїздка	Чемпіонат та Кубок України	Призер Малого Призу	Бенілюкс, мерин 2009 р. н. (Сандро УА – Баварія)	ТОВ «Росія»
Триборство	Чемпіонат України	Переможець	Апрель, мерин 2009 р. н. (Канвас РКЗ – Шанель)	ТОВ «Петриківський кінний завод»

3.4 Характеристика відтворювального складу новостворюваної породної групи

Загальне поголів'я української спортивної породної групи (коні, які відповідають цільовому стандарту для УСП) налічує 965 голів коней, у тому числі 256 маток та 17 жеребців-плідників різної породної належності (табл. 4). Досліджуване поголів'я належить приватним особам та господарствам різних форм власності.

Жеребці-плідники вихідних порід та українського спортивного породної групи, що створюється, досить крупні, із середніми промірами 167,7–195,3–21,41, з добре вираженим спортивним типом, нарядні, костисті, характеризуються правильним екстер'єром, міцною конституцією. Для них характерна висока спортивна роботоздатність – 70% плідників приймали участь у змагань II–III рівнів складності згідно розробленої шкали (додатки 2–4) та відносяться до класу коней рівня Гран-Прі. Всі плідники за своїм походження є нащадками кращих представників спортивних порід, поєднуючи у собі кращі їх якості.

Зоотехнічна характеристика жеребців – плідників представлена у табл. 9.

Таблиця 9 – Зоотехнічна характеристика жеребців-плідників

Порода/група коней	п, гол.	Проміри, см, $M \pm m$, CV%		
		висота в холці	обхват грудей	обхват п'ястка
Українська спортивна породна група, що створюється	17	$167,7 \pm 0,40$ 2,32*	$195,3 \pm 0,80$ 3,01	$21,41 \pm 0,08$ 3,66
Українська верхова порода	38	$165,0 \pm 0,39$ 2,09*	$192,1 \pm 0,68$ 2,55	$20,26 \pm 0,5$ 3,5
Невстановленого походження	7	$164,3 \pm 0,33$ 2,95	$192,3 \pm 0,62$ 3,39	$20,62 \pm 0,07$ 3,79

Примітка. *P = 0,90

Кобили української спортивної породної групи характеризуються достатньою крупністю, гарною тілобудовою та костистістю, добре вираженим спортивним типом. В цілому, кобили мають правильний екстер'єр, міцну конституцію. Із недоліків зустрічаються: м'яка спина, звислий круп, сирість путових суглобів.

Зоотехнічна характеристика маточного складу спортивних порід різного походження представлений в таблиці 10.

Таблиця 10 – Зоотехнічна характеристика кобил

Порода/група коней	п, гол.	Проміри, см, $M \pm m$, CV%		
		висота в холці	обхват грудей	обхват п'ястка
Українська спортивна породна група, що створюється	256	$165,7 \pm 0,40$ 2,32*	$195,3 \pm 0,80$ 3,01	$21,41 \pm 0,08$ 3,66*
Українська верхова порода	553	$163,0 \pm 0,39$ 2,09*	$192,1 \pm 0,68$ 2,55	$20,26 \pm 0,5$ 3,5
Невстановленого походження	152	$164,3 \pm 0,33$ 2,95	$192,3 \pm 0,62$ 3,39	$20,62 \pm 0,07$ 3,79

Примітка. *P = 0,90

Для визначення ефективності використання в селекції коней української верхової породи проведено порівняльний аналіз якості племінного маточного складу за породами, а також породної належності батька конематок української

верхової породи. Результати оцінки за селекційними ознаками представлено в таблиці 11.

Таблиця 11 – Оцінка конематок за основними селекційними ознаками в залежності від походження ($M \pm m$, бал, $Cv\%$)

Порода/група коней	Кількість	Оцінка в балах (10-бальна шкала)		
		тип та екстер'єр	кінцівки та копита	якість рухів
Українська спортивна породна група, що створюється	256	$6,31 \pm 0,89$ 2,3*	$6,70 \pm 1,25$ 1,89	$6,17 \pm 0,45$ 5,63*
Українська верхова порода	553	$6,11 \pm 1,71$ 3,75	$5,61 \pm 0,98$ 2,35	$6,22 \pm 0,70$ 8,13
Невстановленого походження	152	$6,40 \pm 0,53$ 3,89*	$5,53 \pm 0,93$ 1,1	$6,45 \pm 1,53$ 6,35

Примітка. *P = 0,90

Як видно із таблиці 11 кобили різного походження за оцінкою типу та екстер'єру практично не відрізняються, але за якістю кінцівок матки української спортивної породної групи на 1,17 бали перевищують маток української верхової породи і на 1,09 бали кобил невстановленого походження. При цьому вірогідної різниці за цими показниками між породами не виявлено.

При розведенні коней української спортивної породної групи особливу увагу необхідно приділяти оцінці та добору у виробничий склад жеребців та маток за якістю кінцівок. В таблиці 12 представлено оцінка жеребців-плідників, що використовуються в селекційній роботі з кіньми спортивного походження.

Таблиця 12 – Оцінка якості жеребців-плідників, $M \pm m$, бал, $Cv\%$

Порода/група коней	n	Тип та екстер'єр	Якість рухів	Стрибок
Українська спортивна породна група, що створюється	17	$6,40 \pm 0,71$ 2,69	$7,62 \pm 0,89$ 8,7*	$6,73 \pm 0,18$ 12,3*
Українська верхова порода	38	$5,76 \pm 0,22$ 3,2	$5,83 \pm 0,65$ 9,62*	$5,41 \pm 0,68$ 15,05*
Невстановленого походження	7	$7,58 \pm 2,15$ 4,15	$6,72 \pm 0,23$ 7,33*	$5,57^* \pm 1,15$ 16,7

Примітка. *P = 0,90

За оцінкою якості рухів жеребці, які віднесені до української спортивної породної групи на 1,00 бал переважають жеребців української верхової породи. За стрибковими якостями жеребці новостворюваної групи вірогідно

перевищують українських верхових на 1,16 балів. Табличні дані, а саме середнє арифметичне, помилка та коефіцієнти мінливості свідчать про однотипність відібраних для селекції жеребців за екстер'єром, однак робочі якості підлягають подальшій інтенсивній селекції за якістю рухів та стрибка.

Коефіцієнти варіації, що були розраховані за основними селекційними ознаками для коней української спортивної групи склали для роботоздатності від 34,5 до 58,3%, для промірів 1,09–4,23%, для якості рухів 5,63–9,62%, для стрибкових якостей 12,3–16,7%. Це свідчить про досить великі можливості для селекції за роботоздатністю.

3.5 Генеалогічна структура

Формування нового породного типу в Україні триває впродовж 10 років шляхом неконтрольованого схрещування жеребців і кобил спортивних напівкровних порід. При цьому приділялась увага саме якості тварин, а не їх лінійної належності. Тому нами було проведено дослідження динаміки змін генеалогічної структури, які врешті обумовили розвиток та згасання одних та розширення інших ліній, з метою простеження впливу його на формування сучасної генеалогічної структури спортивної популяції.

Проведені дослідження показали, група спортивних коней представлена жеребцями і кобилами більше 35 генеалогічних ліній різних порід. Лідируюче положення у складі жеребців-плідників у сучасній генеалогічній структурі породної групи займають такі лінії: Alme Z, фр.сель (25,3%), Cor de la Bryere, фр.сель (17,0%), Clinton, голш. (10,9%), Capitol I, голш. (9,5%) та Landgraf I, голш. (7,3%).

Маточний склад породної групи представлений такими лініями: Ledikiller, чв; Cor de la Bryere, фр.сель; Pilger, трак.; Clinton, голш.; Ramiro Z, голш.; Heartbreaker, KWPN; Alme Z, фр.сель; Capitol I, голш.; Landgraf I, голш. Та Еола, трак.

Новостворювана породна група коней знаходиться на етапі формування генеалогічної структури. Широке впровадження цієї Програми дасть можливість відокремити власні лінії та родини, представники яких мають високий показник спортивної продуктивності.

4. Система оцінки та відбору коней при створенні української спортивної породної групи

Успіх системи відбору племінного матеріалу залежить від системності оцінки та випробувань коней за спортивними якостями з метою виявлення тих особин, які мають найбільший генетичний потенціал, при одночасному вибракуванні коней з генетичною цінністю нижче середньої по породі. Системний підхід, який включатиме проведення випробувань, виставок, виводок, показів надає можливість здійснювати комплексну оцінку відтворювального складу за відповідними показниками, вести цілеспрямований

відбір за рівнем розвитку окремих ознак, планувати підбори і коректувати селекційний процес в породній групі.

Для того щоб максимізувати віддачу і ефективність генетичної оцінки, результати необхідно використовувати як частину ретельно спроектованої програми поліпшення породної групи з чітким визначенням мети розведення. При цьому племінні цінності можуть бути головним інструментом при відборі ремонтного молодняку і засобом моніторингу (дослідження) типу та роботоздатності потомства, отриманого від відібраних жеребців та кобил.

Карта селекційних ознак використовується для оцінки та відбору коней за методами і принципами, які представлені в таблиці 13.

Таблиця 13 – Карта селекційних ознак для оцінки та відбору коней

Статевो-вікова група	Селекційні показники	Метод обробки даних	Мета
1	2	3	4
Лоша 6 міс.	Проміри Попередня оцінка екстер'єру та якості рухів Походження	10 – бальна шкала	Збір даних для попередньої оцінки жеребців-плідників та кобил. Вибракування лошат
Молодняк 6–12 міс.	Рентген кінцівок на остеохондроз	Індексний	Визначення показнику спадковості остеохондрозу для жеребців-плідників
Молодняк 2,5 роки	Проміри Опис за лінійною шкалою (36 показників) екстер'єру, якості рухів та стрибку на свободі	Вимірювання. статистичний	Збір даних для складання лінійного профілю жеребців та кобил
Жеребці 2,5–3 роки	Оцінка якості рухів та стрибку на свободі Рентген кінцівок Оцінка якості спермопродукції	Бальний. Рентгени.	Відбір потенційних жеребців для схвалення до племінного використання
Кобили 3–5 роки	Оцінка якості рухів та стрибку на свободі	Бальний	Оцінка та ранжування кобил
Жеребці, мерини та кобили 4–7 років	Оцінка якості рухів, стрибку, темпераменту та співробітництва з людиною («тест під сідлом»)	Оцінка за 100-бальною шкалою	Схвалення жеребців Відбір кращих коней для власної оцінки, якості плідників та кобил за якістю нащадків

Кінець таблиці 13

1	2	3	4
Жеребці, мерини та кобили 4 років і старше	Результати виступів у змаганнях	Оцінка за 20-бальною шкалою	Рейтинг спортивних коней. Оцінка жеребців-плідників та кобил за якістю нащадків

4.1 Контроль достовірності походження тварин за допомогою ДНК-тестування

Відповідно до рекомендацій Міжнародного товариства генетиків тварин (ISAG) та вимог Міжнародного комітету з племінних книг (ISBC) у конярстві для контролю достовірності походження та паспортизації тварин необхідно застосовувати типування за мікросателітними локусами ДНК, що зумовлено високою ефективністю даного методу.

Усі коні, які приймають участь у створенні українського спортивного породного типу проходять ДНК-типування. Для досліджень відбирається біологічний матеріал – цибулини волосся. Тестування та визначення батьківства проводить одна із кращих лабораторій Європи VHL Genetics (Нідерланди). Лабораторія є діючим членом Міжнародного товариства генетиків тварин (ISAG). Це дає можливість використовувати міжнародну інформаційну базу ДНК коней.

Можливості використання мікросателітного аналізу не обмежуються його застосуванням лише для експертизи достовірності походження коня. Також можливо проводити популяційний аналіз генофонду порід, визначати рівень гомозиготності в інбредних тварин, маркірувати генотипи видатних плідників та конематок, що дасть змогу контролювати процес передачі *генотипів* родоначальникам нащадків у ряді поколінь, визначати фактичний індекс генетичної подібності та прогнозувати ефективність добору. Генетичні маркери також можуть бути використані для ранньої діагностики генетичних хвороб, що дасть можливість вилучити їхніх носії із селекційного процесу.

4.2 Лінійна класифікація типу, екстер'єру та роботоздатності коней

Оцінка всіх уперше зареєстрованих коней двох років і старше у відповідних реєстрах обов'язково проводиться за лінійною класифікаційною системою.

В основу лінійної шкали покладено сучасні класифікаційні системи, які використовуються для опису та характеристики коней різного напрямку продуктивності. Ця система на відміну від традиційного бонітування, надає уявлення про характер прояву ознаки шляхом встановлення її відхилення від середніх даних по популяції, і не декларує її бажаності.

До лінійної шкали включено 28 ознак будови тіла та якості рухів для коней виїздового напрямку використання. Для коней конкурного напрямку описуються 36 ознак з додаванням показників стрибкових якостей. Шкала складена за принципом присвоєння кожній ознаці особливого значення від «А» до «І» в залежності від відхилення ступеня прояву ознаки від середнього значення. Форма бланка для лінійної класифікації селекційних ознак представлені у додатку 1.

Основними перевагами цієї системи є те, що кожна ознака оцінюється індивідуально, бали покривають увесь біологічний ряд, можливість виявити повну мінливість ознаки, встановлюється ступень прояву ознаки, а не її бажаність.

Описові дані за кожним конем заносять в базу даних для обробки і одержання зведеної інформації. Результати оцінки племінної цінності за лінійними ознаками, тобто генотипу окремих коней порівнюються з середніми даними по всій популяції. Розрахунок проводять на основі власних показників оцінюваного коня, оцінок його батьків, нащадків і всіх наявних родичів за декілька поколінь, з урахуванням ступеня спорідненості між ними, впливу факторів, що обумовлюють розвиток ознак. Для аналізу використовують багатомірна лінійна модель з використанням методу BLUP "модель тварини" (програма BLUP F-90). Це дає можливість елімінувати статеві і вікові відмінності, умови середовища, а також відмінності в генетичному якості маток, покритих різними плідниками (тобто ефект материнського генотипу).

Показник надійності оцінок (R) визначає довірливий інтервал, у межах якого знаходиться справжня племінна цінність коня. Для спортивних коней нашої популяції він складає не більше 30 відсотків, що поки що дуже мало для створення прогнозів розвитку ознак у подальшій роботі з породами коней. Середнє популяційне для лінійних ознак типу та роботоздатності прирівнюється до 100 од. Стандартне відхилення становить 4 од.

Це означає, що якщо середня племінна цінність групи коней виїздового напрямку використання по одній з лінійних ознак, наприклад (форма корпусу – прямокутна або квадратна) знаходиться в межах від 96 до 104 од. при показнику надійності 30%, то у 30 відсотках випадках ці лошата будуть мати середнє значення ознак як в популяції (породі). В деяких випадках показник племінної цінності однієї із ознак конкурних коней знаходився на рівні 93 од., що свідчить про невисоку здатність отриманих потомків до стрибкового напрямку використання.

При здійсненні відбору за показниками племінної цінності, необхідно враховувати коефіцієнт надійності (повторюваності) проведеної оцінки (R), який виражається у відсотках і залежить від величини спадкованості ознак та обсягу даних. Якщо є інформація тільки про батьків, і це стосується, як правило, молодих коней, то очікувана племінна цінність розраховується на основі середньої племінної цінності їхніх батьків. При цьому, надійність оцінки приймає низькі значення. Для отримання якомога повнішої інформації та високого ступеня надійності результатів, важливо проводити лінійну оцінку

всього наявного поголів'я як можна в більш ранньому віці. Ці статистичні дані мають найбільше значення при підборі на парувальний сезон відповідного жеребця.

Запропонований метод описання екстер'єру, рухів, стрибків та характеру дозволяє здійснювати більш цілеспрямований добір коней до виробничого складу за спеціалізацією по видах кінного спорту – конкур та виїздка, що в свою чергу буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності коней української спортивної породної групи на національному та міжнародному рівнях.

4.3 Оцінка екстер'єру, рухів, стрибків та характеру коней (виводка та «тест на свободі»)

Для оцінки екстер'єру, рухів, стрибків та характеру коней проводять спеціалізовані заходи: виводка та «тест на свободі». Враховуючі сучасні вимоги до племінних коней спортивних порід доцільним є окремо оцінювати коней конкурного та виїздового напрямку використання. За результатами оцінки для кожного коня заповнюється бланк лінійної оцінки (додаток 1). Крім опису ознак за лінійною класифікацією, кінь оцінюється за 100-бальною шкалою:

- для коней виїздового напрямку використання виставляють бали за екстер'єр та рухи: крок, рись, галоп, постава;
- для конкурних коней проводять бальну оцінку за екстер'єром, рухи: крок та рись, стрибок: галоп, гнучкість, техніка стрибку та потужність.

Виводка включає в себе показ коня у руках для опису та оцінки екстер'єру та рухів коня. Виводка проводиться на площадці, яка обладнується на рівному та спеціально обладнаному майданчику або у критому манежі. Площадка розміщується таким чином, щоб сонячні промені були позаду експертної комісії та трибун з глядачами. Фон для огляду коней повинен бути чистим без зайвих предметів, які заважають огляду. Вивідна площадка ізолюється та огорожується.

Місце для показу коней розміщується усередині робочого манежу, який представляє собою прямокутник, де довжина довгих сторін складає 10х25 метрів. Сторони прямокутника мають вигляд доріжок шириною 1–1,5 м., які посипаються або відмічаються піском, тирсою, жердями чи рейками. Перед прямокутником відмічають площадку для огляду та експертної оцінки екстер'єру коней. Площадку роблять з бетону, асфальту або посипають піском чи тирсою.

Для опису та оцінки екстер'єру коня виводять на площадку та зупиняють перед комісією. Експертами оцінюється тип будови тіла, вираженість статевого диморфізму, статі екстер'єру: голову та шию, холку, лопатку, плечі, груди, спину, попереk, круп, рисунок, будову та постав передніх і задніх кінцівок

За командою експерта, коня кроком ведуть по центральній доріжці від комісії та в зворотному напрямку спочатку кроком, потім риссю. Експертами

оцінюються характер та вади руху передніх і задніх кінцівок, відмічаються переваги і недоліки їх будови.

Рись та галоп на свободі є наступними елементами оцінки коня. Для опису та оцінки особливостей рухів коня проводиться «тест на свободі». Кінь за командою голови експертної комісії, відпускається на свободу та спонукається виводчиком рухатися риссю та галопом.

Для конкурних коней за допомогою «тесту на свободі» проводять оцінку стрибкових якостей. Для цього коні повинні бути спеціально підготовлені – пройти поступове настрибування і навчитися спокійно поводитися під час проходження тесту.

Показ стрибкових здібностей проводиться або в шпрингартені або у манежі з огороженим по однієї стінки коридором, де встановлюються перешкоди.

Темперамент коня оцінюється за манерою поведінки та ставленням до нової обстановки.

Оцінку рухів та стрибку за допомогою «тесту на свободі» доцільно проводити для коней 2,5–3,5 річного віку. Після цього робоча продуктивність потрібно визначати за «тестом під сідлом».

4.4 Рентгенологічні дослідження кінцівок

Остеохондроз коней сьогодні є однією із найважливіших проблем в селекції спортивних коней в Європі. Більше 25% популяції спортивних коней мають цей діагноз. Щорічно кіннотники втрачають більше 10 млн. євро. за рахунок того, що коні з діагнозом остеохондроз коштують значно дешевше, ніж здорові. При цьому лікування цього захворювання коштовне та не завжди ефективне.

Боротися із остеохондрозом важко по причині того, що це динамічний процес, викликаний генетичними та екологічними факторами у фазі росту лошат. Тому провідні Племінні Асоціації з розведення спортивних коней з 1980 року разом з провідними науковими установами розпочали дослідження з діагностики та розробки методики оцінки коней, за спадковістю остеохондрозу.

Дослідження довели, що відбір плідників за ознакою наявності остеохондрозу у їх нащадків є ефективним. У 2005-2006 роках у Нідерландах була проведена оцінка 800 лошат 1-річного віку від 32 різних плідників. Оцінка показала, що прояв остеохондрозу у популяції коней на 25% пов'язано із спадковістю та 75% з екологічними факторами. Дані мали високий ступень достовірності.

Сьогодні всі провідні Племінні Асоціації спортивних порід коней не ліцензують для племінного використання жеребців, які мають остеохондроз. Однак для визначення чи є жеребець носієм захворювання та передає її нащадкам, проводять вибіркове рентгенологічне дослідження потомків. За результатами визначається індекс остеохондрозу (ІО) плідника. Індекс

остеохондрозу розраховується після дослідження не менше 20 лоша́т віком від 6 до 12 місяців.

Для оцінки наявності остеохондрозу у коня необхідно зробити 14 рентгенівських фотографій кінцівок, а саме:

- спереду, ззаду і вид збоку обох човникової кісток на передніх кінцівках;
- медіальна проекція чотирьох путових суглобів;
- по дві фотографії (одна спереду і ззаду та медіальна проекція) скакальних суглобів;
- одна медіальна фотографія обох колінних суглобів.

Ці фотографії не повинні бути старшими за один рік. Для відтворення бажано допускати коней, які не мають проявів остеохондрозу. Однак необхідно враховувати, що на розвиток цього захворювання також впливають умови годівлі та утримання. Рекомендовано проводити рентгенологічні дослідження кобил та жеребців у віці 2,5–3, 5 роки.

Враховуючи економічну ефективність селекції за індексом остеохондрозу плідників, необхідно проводити відповідні дослідження та використовувати цей показник при відборі та доборі племінних коней.

4.5 Оцінка рухів та спортивних якостей коней під вершником («тест під сідлом»)

Для ранньої оцінки спортивної роботоздатності коней застосовують так званий «тест під сідлом». Ця система дає можливість зібрати селекційні показники власної робочої продуктивності тих коней, яких не планують інтенсивно використовувати в кінному спорті (кобили) або меринів, спортивні показники тестів яких дадуть можливість швидше оцінити їх батьків та матерів. за 100-бальною шкалою. До оцінки допускаються коні віком старше 3,5 років. Ознаки оцінюють за 100-бальною шкалою. Кожна ознака оцінюється за традиційною 10-бальною шкалою з використанням коефіцієнту 2 для тих показників, які є більш важливими для селекції. Кінцевий результат визначають за сумою балів. Жеребці-плідники повинні мати не нижче 75-балів.

Тест під сідлом рекомендовано проводити на спеціалізованих кінноспортивних базах (трендепо), які мають кваліфікований персонал та достатню матеріально-технічну базу. Однак, враховуючі сучасний економічний стан України, ефективним було б широке запровадження даного тесту на базі господарств, які отримують, вирощують та/або тренують молодняк коней самостійно. Також ефективним є проходження такого тесту кобилами перед початком їх племінного використання. Це дасть можливість оцінити їх за власним спортивним потенціалом.

Оцінка коней для виїздки

До оцінки допускаються коні не молодше 3,5-річного віку та не старше 8-річного віку. Мінімальний розмір манежу 20 метрів на 40 метрів.

Тест складається з двох етапів: індивідуальний та груповий.

Етап 1 – Індивідуальний:

Вершник знаходиться у манежі один та показує рухи коня відповідно до схеми їзди, яка визначена суддівською колегією заздалегідь. Їзда включає, в залежності від віку коня, елементи школи верхової їзди різної складності на кроку, риссю та галопом.

Етап 2 – Груповий:

Після індивідуального тесту коней ділять на групи по 3, в залежності від віку. Судді знаходяться в манежі, дають вказівки вершникам та оцінюють коней знову. Цей тест займає приблизно 10 хвилин. Коні рухаються:

- кроком – робочий та вільний на довгому поводі;
- риссю – робоча з витягнутою шиєю по колу 20 метрів;
- галопом – робочий та середній;
- різні рухи – зміна темпів (3–4 річного віку) та/або зміна ніг (4–5 років) та плече всередину (5-річного віку).

Оцінку проводять за 6 ознаками, які зазначені у таблиці 14. При цьому для таких ознак, як крок, рись та галоп застосовують подвійний коефіцієнт.

Таблиця 14 – Бланк оцінки для «Тесту під сідлом» для виїздових коней

Показник	Крок	Рись	Галоп	Поступливість	Баланс	Робото- здатність під вершником	Виїздовий талант
Коефіцієнт	х 2	х2	х 2				

Оцінка коней для конкуру

До оцінки допускаються коні не молодше 3,5-річного віку та не старше 5-річного віку. Мінімальний розмір манежу 20 метрів на 60 метрів. Тест складається з двох етапів: показ рухів та стрибки. В манеж кінь заїжджає риссю. Не змінюючи алюру, вершник робить об'їзд перешкоди справа та зліва, включаючи зміну напрямку руху. Потім кінь піднімається у галоп з різних ніг зі зміною темпу. Крок оцінюється після стрибків (робочий та вільний).

Оцінка стрибка коня під вершником проводиться на 7 перешкодах, висота яких не повинна перевищувати:

- 3-річного віку: 80–90 см;
- 4-річного віку: 90–100 см;
- 5-річного віку: 100–110 см.

На перешкоди кінь повинен заходити з троту чи галопу в залежності, від схему маршруту, який затверджується суддівською колегією перед тестом.

Оцінка проводиться за 7 ознаками, які зазначені у таблиці 15. При цьому для таких ознак, як галоп, гнучкість та техніка застосовують подвійний коефіцієнт.

Таблиця 15 – Бланк оцінки для «Тесту під сідлом» для конкурних коней

Показник	Крок	Рись	Галоп	Гнучкість	Техніка	Робото- здатність під вершиком	Конкурний талант
Коефіцієнт			х 2	х 2	х 2		

4.6 Оцінка спортивної роботоздатності за результатами виступів коней у змаганнях з класичних видів кінного спорту

Для комплексної оцінки спортивної роботоздатності використовується методика оцінки коней за 20-бальною шкалою. Оцінка проводиться за найвищим балом та за сумою балів усіх змагань в певний проміжок часу. Для кожного виду кінного спорту розроблена окрема шкала (додатки 2–4).

За основу була прийнята загальноприйнята методика оцінка роботоздатності спортивних коней за 20-бальною шкалою (Бондаренко О. В., 2004). Шкала діє за принципом рівномірного збільшення кількості балів із підвищенням результативності виступів коней у змаганнях, які розподілені за п'ятьма рівнями, від першого – це змагання, які проводяться раз на 4 роки – Олімпійські Ігри та Всесвітні кінні ігри, до п'ятого – змагань найлегшого рівня. При тренінгу та спортивній підготовці коня перехід на наступний рівень можливий після проходження попереднього. Тому, кожному рівню, незалежно від зайнятого місця надається свій відповідний бал – від 0,5 до 10.

За зайняте місце у кожному виступі кінь отримує бал, який залежить від зайнятого місця. Коні-переможці отримують найвищий бал. Але у змаганнях першого рівня найвищі бали отримують коні, які не тільки перемогли, але і стали призерами. Для виділення коней, які виявляють вищу роботоздатність у змаганнях, ніж інші учасники, були впроваджені надбавки. Для конкуру – це висота перешкод у маршруті, для виїздки – загальний бал, для триборства – формат змагань, який визначає довжину та складність польових випробувань.

Основні принципи нарахування балів:

1. За участь у державних змаганнях нараховується додатковий бал за участь при зайнятті місця.

2. Якщо кінь приймає участь у змаганнях «поза класом» йому зараховується тільки бал за участь незалежно від результату.

3. Для змагань з виїздки при отриманні конем результату 55% і нижче, враховується тільки бал за участь.

4. Для змагань з триборства при вибутті коня до фіналу змагань, нараховується бал за участь при умові успішного проходження мінімум одного етапу.

При цьому необхідно враховувати, що для виїзdkових коней необхідно отримати за життя результат за 4 тестами (їздами) відповідно віку з різними судьями, для конкурних – 5 чистих маршрутів на 5 різних змаганнях національного рівня. Це дає можливість відбирати коней, які мають високу племінну цінність за робочими якостями.

4.7 Визначення племінної цінності коней за використання методу

BLUP (найкращого лінійного незміщеного прогнозу) («модель тварини»)

Розроблено порядок здійснення оцінки жеребців-плідників на основі використання методу BLUP з метою подальшого генетичного покращення новостворених порід шляхом певної модернізації всіх елементів селекційно-племінної роботи, в тому числі системи оцінки генетичної цінності.

Система генетичної оцінки забезпечує інформативність про розвиток селекційних ознак на рівні *окремої тварини*, господарства та породи в цілому. Підсумковою стадією розробки є визначення племінної цінності, яка базується на показниках оцінки фенотипу жеребця, його предків, потомків та інших відомих родичів з урахуванням впливу різних факторів на рівень прояву селекційних ознак. Це дає можливість елімінувати статеві і вікові відмінності, умови середовища, а також відмінності в генетичному якості маток, покритих різними плідниками (тобто ефект материнського генотипу).

Підготовка вихідної інформації для проведення оцінки племінної цінності коней складається з обліку загальних та супровідних даних за трьома категоріями коней:

- відтворювальний склад;
- молодняк до 2-років;
- коні, що проходять тренінг та випробування.

Отримана інформація (табл. 16) збирається в єдиний електронний масив даних і піддається статистичній обробці для розрахунків оцінок племінної цінності коней з використанням методу BLUP.

Таблиця 16 – Перелік даних необхідних для проведення оцінки племінної цінності

Категорії коней	Перелік даних		
	загальні	показники оцінки	супровідні
1	2	3	4
Виробничий склад	Кличка, номер за ДКПК, ідентифікаційний номер, код мікрочипа, масть, дата народження, порода, родовід (не менш трьох поколінь), місце народження, дані про батько і мати, ДНК-експертиза, номер тавра, кровність за основною породою.	Ознаки будови тіла, основні проміри, роботоздатність в спорті або у випробуваннях за руховими та стрибковими якостями, сума виграшу, середній виграш, скаковий клас, жвавність, термін племінного використання, показники відтворення, кількість отриманих та оцінених потомків, показники здоров'я, рентгенологічні дослідження.	Власник чи утримувач, місце використання, дата та причина переміщення чи вибуття, спосіб осіменіння, місце осіменіння, дата та місце вижеребки, результат та особливості вижеребки, загальні показники відтворення.
Молодняк	Кличка, ідентифікаційний номер, код мікрочипа, масть, дата народження, порода, родовід (не менш трьох поколінь), місце народження, дані про батько і мати, ДНК-експертиза, номер тавра, кровність за української верховою породою.	Тип та екстер'єр, основні проміри, крок, рись, галоп, сила стрибка, техніка стрибка, загальне враження, сума виграшу, середній виграш, скаковий клас, жвавність, недоліки та вади, наявність генетичних дефектів, рентгенологічні дослідження, зайняте місце у випробуваннях, виставках, виводах, кількість учасників.	Дата та місце проведення випробувань, ПІБ усіх членів експертної оцінки та їх кваліфікація, спосіб утримання, наявність та вид тренінгу, дата заїздки, метод та термін підготовки, подальше призначення, дата та місце реалізації або переміщення.
Коні в спорті та ті що проходять тренінг та випробування на іподромах	Кличка, номер за ДКПК, ідентифікаційний номер, код мікрочипа, масть, дата народження, порода, родовід (не менш трьох поколінь), місце народження, дані про батько і мати, ДНК-експертиза, номер тавра, кровність за української верховою породою.	Штрафні очки, позитивні бали та час, відсотки, сума виграшу і грошова одиниця, зайняте місце та кількість учасників, сума виграшу, середній виграш, скаковий клас, жвавність.	Власник чи утримувач, напрям використання, термін підготовки, вік, в якому розпочато спортивну кар'єру, кваліфікація, дата та місце проведення змагань (країна, населений пункт), назва, рівень та категорія змагань, номер, назва, тип та висота маршруту, назва програми змагань з виїздки та триборства, ПІБ тренера та спортсмена.

Виділено декілька стадій, які дозволяють проводити оцінку племінної цінності коней на рівні передових європейських країн відповідно вимогам ЄС.

Так, у **«Підготовчій стадії»** визначаються вимоги щодо ідентифікації тварин, кількості поколінь у родоводі, перелік даних, які використовуються при оцінці, число нащадків.

- Кожна тварина, дані про яку використовуються для оцінювання жеребців-плідників, повинна мати унікальний ідентифікаційний код з 12 символів. Для батьків невідомого походження призначають нульовий ідентифікаційний код.

- До процедури оцінювання залучають інформацію про родовід коней, що народилися за період, еквівалентний якнайменше трьом поколінням, незалежно від наявності даних про продуктивність.

- Для всіх коней, дані про яких використовують для оцінювання жеребців-плідників, повинні наводитися:

- дата народження;
- ідентифікаційні коди та клички батька і матері;
- стать;
- порода;
- місце народження;
- дані про продуктивність.

До процедури оцінювання залучають усі наявні дані кожного коня.

У **„Стадії оцінки”** встановлюються вимоги щодо середовищних факторів, які враховуються при проведенні оцінки:

- для розрахунків племінної цінності розробляється модель оцінки;
- здійснюється оцінка селекційно-генетичних параметрів;
- встановлюються групи невідомих батьків.

Оцінювання племінної цінності жеребців-плідників проводиться за

- ознаками будови тіла,
- роботоздатністю;
- відтворенням;
- продуктивним довголіттям.

Для отримання оцінок племінної цінності формують і вирішують систему рівнянь змішаної лінійної моделі (формула 1).

Оцінку генетичних параметрів (коваріаційні матриці для випадкових ефектів) здійснюють при кожній оцінці племінної цінності з використанням методу обмеженої максимальної правдоподібності.

Неідентифікованих батьків відносять до генетичних груп, що формуються на основі породи, статі, і року народження. Мінімальний розмір групи – 10 тварин.

Для перевірки коректності показника племінної цінності використовуються методи перевірки генетичних трендів I, II, III відповідно до методики, затвердженої службою **INTERSTELION**.

Генетичний базис визначається як група коней одного напрямку використання і одного року народження, середня племінна цінність яких прирівнюється до нуля. Племінна цінність інших тварин виражається як відхилення від генетичного базису. Зміна базису проводиться покроково, через кожні десять років в роки, що закінчуються на нуль або п'ять (тобто кратні п'яти).

Коефіцієнти генетичних кореляцій розраховується на основі племінної цінності коней методом кореляційного аналізу. Для отримання показника успадковуваності ознак, використовують метод обмеженої максимальної правдоподібності на основі «моделі тварини».

З використанням багатфакторного дисперсійного аналізу вивчається вплив таких факторів, як стать, вік, місце та рік народження, експерт, місце оцінки, порода, батько, вершник тощо. Оцінки племінної цінності виражаються в абсолютних одиницях – балах.

Розрахунок племінної цінності здійснюються на основі багатомірної лінійної моделі з використанням методу BLUP "модель тварини" (програма BLUP F-90). Модель включає генетичну та середовищну кореляційну матрицю селекційних ознак (наприклад: якість руху та стрибка на свободі зі статями екстер'єру). Оцінки отримуються на основі розв'язання рівняння змішаної моделі (формула 1). Величина оцінок коректується на генетичний базис, за який приймається середня племінна цінність коней, які мали дані на певний період часу.

$$y = Xb + Za + e, \quad (1)$$

де y – вектор спостережень (середнє значення ознак, що вивчаються);
 Xb – вектор фіксованих ефектів (місце та вік народження, експерт, місце оцінки, порода, батько і т.ін.);
 Za – вектор племінних цінностей;
 e – вектор випадкових відхилень,
 X і Z – матриці плану.

Для отримання оцінок племінної цінності розв'язували систему рівнянь:

$$\begin{bmatrix} X'R^{-1}X & X'R^{-1}Z \\ Z'R^{-1}X & Z'R^{-1}Z + A^{-1} \otimes G_0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} b \\ a \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} X'R^{-1}y \\ Z'R^{-1}y \end{bmatrix}$$

де A^{-1} – зворотня матриця спорідненості;
 G_0 – зворотня генетична коваріаційна матриця,
 $\otimes$ – оператор прямого множення матриць,
 R^{-1} – зворотна середовищна коваріаційна матриця.

Результати оцінки публікуються в Каталозі жеребців-плідників, який містить наступну інформацію: кличка, номер, масть, дата народження, порода, родовід, дані про батька і матір, показники оцінки власної продуктивності

коней, їх батьків і нащадків, показники відтворення, оцінки племінної цінності за екстер'єром, промірами, в залежності від напрямку використання: руховими та стрибковими якостями, роботоздатністю за видами використання в спорті. Оцінка публікується при умові: число потомків не менше 10 та надійність оцінки племінної цінності – не менше 30%.

Показник племінної цінності супроводжується наступною інформацією:

- місце та термін використання жеребця;
- число отриманих та оцінених потомків;
- наявність генетичних дефектів у потомків;
- спосіб використання жеребця для відтворення (природне парування чи штучне запліднення);
- очікувана точність (надійність) оцінок племінної цінності;
- статус жеребця (вітчизняної чи вивідної селекції, молодий, оцінений за походженням, за першим чи другим і т.д. поколінням нащадків);
- генетичний базис для породи чи популяції і рік його встановлення (відправна крапка, щодо якої коректується племінна цінність коней);
- напрям використання плідника (вид кінного спорту).

5. Запис жеребців та кобил до Основного розділу Реєстру

Жеребці та кобили, яких планують до племінного використання в формуванні української спортивної породної групи повинні пройти відповідну оцінку та відповідати мінімальним вимогам.

До оцінки допускаються коні, що зареєстровані в Реєстрі: Основний розділ (Реєстр лошат) та Розділ А або відносяться до порід, які визначені як вихідні.

Обов'язковим є відсутність спадкових захворювань або інших вад в т.ч. репродуктивних органів.

Для занесення до Основного розділу коні повинні пройти 2 етапи оцінки:

- *I етап.* В 2,5–3,5 роки – оцінка екстер'єру, рухів та стрибків – виводка і «тест на свободі»;
- *II етап.* У 4 роки і старше – тест на роботоздатність під вершником «тест під сідлом». Якщо кінь старше 7 років, то альтернативою «тесту під сідлом» може слугувати його виступи в змаганнях з класичних видів кінного спорту з документальним підтвердженням показаних результатів та обов'язковою оцінкою екстер'єру. Оцінка здійснюється за 100-бальною шкалою. Для запису до Основного розділу Реєстру необхідно набрати:
 - для жеребців-плідників не нижче 75-балів;
 - для кобил не нижче 50 балів.

5.1 Оцінка жеребців-плідників

Для схвалення жеребців до використання в племінній роботі вони повинні пройти оцінку за типом, екстер'єром та роботоздатністю на свободі. Особливу

увагу приділяють спадковим захворюванням та експресії жеребця, як самця-плідника.

Оцінка жеребців із метою запису їх нащадків до Реєстру складається із двох етапів:

- 1 – оцінка самого жеребця за власною продуктивністю;
- 2 – оцінка його потомства.

Після проходження першого етапу оцінки, за відповідності результатів мінімальним вимогам (табл. 17) приймається рішення про попереднє ухвалення жеребця до внесення до Реєстру схвалених жеребців. Жеребець отримує статус «який проходить оцінку».

Як виключення, якщо жеребець із-за недостатньої підготовки до оцінки чи його захворювання не зміг показати свою потенційну роботоздатність, коневласник може ще один раз подати заявку на оцінку, але не пізніше 1 року після першої оцінки.

Жеребці 4 років і старше випробовуються за спеціальною 20-денною програмою, що складається з тесту «під сідлом». При цьому оцінюється крок, рись, галоп, здатність до виїжджування, техніка стрибка, можливості в подоланні перешкод та взаємодія із вершником.

Жеребці старше 7 років обов'язково повинні бути представлені для оцінки будови тіла та роботоздатності під вершником. Якщо кінь виступав в змаганнях з класичних видів кінного спорту, то представляються офіційні результати виступів.

Після проходження оцінки висновки про включення жеребця до Реєстру схвалених жеребців Основного розділу вирішується на протязі 10 днів. За результатами огляду видається електронний каталог жеребців, що включені до Основного розділу.

Після внесення до Основного розділу, жеребець допускається до племінного використання, але в подальшому він повинен пройти другий етап оцінки та виконати трьохрічну мінімальну програму для позитивного включення до Реєстру схвалених жеребців, а також реєстрації всього його потомства, що було отримано в цей період у відповідних розділах Реєстру.

Попередньо схвалений імпортований жеребець старше 5 років може бути включений до Реєстру схвалених жеребців Основного розділу після оцінки та виконання трьохрічної мінімальної програми.

Трьохрічна мінімальна програма для жеребців-плідників включає в себе оцінку нащадків та власну оцінку жеребця.

Після попереднього ухвалення жеребця, від нього за 3 роки необхідно представити як мінімум 10 лошат до 1 грудня третього року після його попереднього ухвалення та 8 з них мають відповідати вимогам до коней для запису Основного розділу.

В цей термін сам жеребець повинен:

- у віці 4 років успішно пройти 20-денний «тест під сідлом»;
- у віці 5 років і старше прийняти участь в змаганнях з конкуру або виїздки для молодих коней та зайняти 1–3 місця не менше ніж у 3 змаганнях.

Таблиця 17 – Мінімальні вимоги до жеребців для запису в Реєстр схвалених жеребців Основного розділу Реєстру

Назва етапів оцінки та допуску	Конкур (середня оцінка)		Виїздка (середня оцінка)	
	Загальні критерії	бал	Загальні критерії	бал
Проміри в 2,5 – 3,5 роки	Висота в холці	166 см	Висота в холці	167 см
I етап. Оцінка екстер'єру та рухів	Оцінка типу та екстер'єру	70	Оцінка типу та екстер'єру	70
	Оцінка будови та постава кінцівок	70	Оцінка будови та постава кінцівок	70
	Якість рухів	65	Якість рухів	75
	Якість стрибка	75	Характер	60
	Характер	60		
II етап. Оцінка роботоздатності під вершником (тест від сідлом)	Крок	6	Крок (x2)	6
	Рись	6	Рись (x2)	6
	Галоп (x2)	6	Галоп (x2)	6
	Гнучкість (x2)	6	Поступливість	6
	Техніка (x2)	6	Баланс	6
	Роботоздатність під вершником	6	Роботоздатність під вершником	6
	Конкурний талант	6	Виїздовий талант	6
Для жеребців, що брали участь у змаганнях з класичних видів кінного спорту	1 місце з 0 ш.оч. на маршруті 130 см. і вище в змаганнях рівня Чемпіонату або Кубку України, 1–3 – Міжнародні турніри у Європі, 1–6 місце в Етапах Чемпіонату Європи та вищого рівня		1 місце з 60% і вище в малих та середніх їздах у змаганнях рівня Чемпіонату або Кубку України, 1–3 місця – Міжнародні турніри у Європі, 1–6 місце в Етапах Чемпіонату Європи та вищого рівня	

5.2 Оцінка кобил для племінного використання

Усі кобили, що досягли 2,5-річного віку, занесені до Реєстру лошат Основного Розділу, Розділу А або інших племінних книг за бажанням власника можуть бути записані до Реєстру оцінених кобил Основного розділу. Для цього кобили повинні успішно пройти оцінку за типом, екстер'єром та роботоздатністю на свободі. Особливу увагу приділяють розвитку кобили як потенційної матки.

Кобили 4 років і старше випробовуються за 1-денною програмою, яка включає в себе оцінку екстер'єру і тест роботоздатності під вершником («тест під сідлом») в залежності від напрямку використання.

Кобили старше 7 років обов'язково повинні бути представлені для оцінки будови тіла та роботоздатності («тест на свободі»). Якщо кобила виступала у змаганнях з класичних видів кінного спорту, то надаються офіційні результати виступів.

Після проходження всіх етапів оцінки, за відповідності результатів мінімальним вимогам (табл. 18), приймається рішення про запис кобил до Реєстру оцінених кобил Основного розділу.

Як виключення, якщо кобила із-за недостатньої підготовки до оцінки чи її захворювання не змогла показати свою потенційну роботоздатність, коневласник може ще один раз подати заяву, але не пізніше 1 року після першої оцінки.

Рішення про включення кобили до Книги кобил вирішується на протязі 10 днів.

Лошата отримані від оцінених кобил, які записані до відповідного реєстру Основного розділу мають можливості приймати участь у виводках та конкурсах.

**Таблиця 18 – Мінімальні вимоги для запису коней до Реєстру оцінених
кобил Основного розділу**

Назва етапів оцінки та допуску	Конкур (середня оцінка)		Виїздка (середня оцінка)	
	Загальні критерії	бал	Загальні критерії	бал
Проміри в 2,5 – 3,5 роки	Висота в холці	162 см	Висота в холці	163 см
I етап. Оцінка екстер'єру та рухів	Оцінка типу та екстер'єру	50	Оцінка типу та екстер'єру	50
	Оцінка будови та постава кінцівок	55	Оцінка будови та постава кінцівок	55
	Якість рухів	50	Якість рухів	55
	Якість стрибка	55	Характер	50
	Характер	50		
II етап. Оцінка роботоздатності під вершником (тест від сідлом)	Крок	4	Крок (x2)	4
	Рись	4	Рись (x2)	4
	Галоп (x2)	4	Галоп (x2)	4
	Гнучкість (x2)	4	Поступливість	4
	Техніка (x2)	4	Баланс	4
	Роботоздатність під вершником	4	Роботоздатність під вершником	4
	Конкурний талант	4	Виїзdkовий талант	4
Для кобил, що брали участь у змаганнях з класичних видів кінного спорту	1–3 місце з 0 ш.оч. на маршруті 125 см. і вище в змаганнях рівня Чемпіонату або Кубку України, 1–3 – Міжнародні турніри у Європі, 1-6 місце в Етапах Чемпіонату Європи та вищого рівня		1–3 місце з 60% і вище в малих та середніх їздах у змаганнях рівня Чемпіонату або Кубку України, 1–3 місця – Міжнародні турніри у Європі, 1–6 місце в Етапах Чемпіонату Європи та вищого рівня	

6. Наукові публікації за тематикою

1. Бондаренко О. В. Використання оцінки спортивної роботоздатності в селекції коней української верхової породи : дис. канд. с.-г. наук : 06.02.01 / Ін-т тваринництва УААН. Харків, 2004. 159 с.
2. Бондаренко О. В., Гетья А. А., Ільницька Т. Є. Методика оцінки та добору племінного матеріалу з використання генетичних та біологічних особливостей коней різних напрямів використання за сучасними методами. Чубинське, 2017. 34 с.
3. Бондаренко О. В., Ільницька Т. Є. Аналіз породного складу коней спортивного напрямку використання. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія : Тваринництво. 2014. Вип. 2/2 (25). С. 26–29.
4. Ільницька Т. Є. Оцінка спортивної роботоздатності коней різних порід, які брали участь у змаганнях з подолання перешкод. *Розведення і генетика тварин*. Київ, 2018. Вип. 56. С. 25–31.
5. Ільницька Т. Є. Оцінка роботоздатності коней, які брали участь у змаганнях з триборства. *Розведення і генетика тварин*. Вінниця, 2016. Вип. 51. С. 60–68.
6. Ільницька Т. Є. Бондаренко О. В. Оцінка жеребців-плідників спортивних порід на основі лінійного опису їх нащадків. *Розведення і генетика тварин*. Київ, 2019. Вип. 57. С. 51–59.
7. Ільницька Т. Є. Новий метод визначення племінної цінності жеребців спортивних порід. *Аграрна наука – виробництву*. 2019. № 3 (89). С. 28.
8. Ільницька Т. Є., Бондаренко О. В. Характеристика коней української спортивної групи, що створюється. Київ, 2020. Вип. 60. С. 31–39.
9. Ільницька Т. Є., Бондаренко О. В. Характеристика спортивних коней української верхової породи та коней іншого походження за селекційними ознаками. *Науковий прогрес у тваринництві і птахівництві* : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчен. з міжнар. участю, присвяч. 90-річ. від дня народж. д-ра. біол. наук., проф. Бугрова Олексія Дмитровича, 16–17 вер. 2020 р., Харків, 2020. С. 61–63.
10. Ільницька Т. Є. Характеристика екстер'єру, рухів та стрибкових здібностей спортивного поголів'я коней за лінійними показниками. *Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології в тваринництві* : матеріали XVII Всеукр. наук. конф. молодих вчен. та асп. з міжнар. участю присвяч. 80-й річн. від дня народж. акад. УААН Валерія Петровича Бурката. Чубинське, 2019. С. 14–15.

11. Ільницька Т. Є. Оцінка сучасного стану спортивного поголів'я коней в Україні. *Матеріали XII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та аспірантів, присвяченої пам'яті академіка УААН Валерія Петровича Бурката* (13 берез. 2014 р.) Чубинське, 2014. С. 32–34.
12. Ільницька Т. Є. Оцінка спортивної робото здатності коней різних порід, які брали участь у змаганнях з триборства. *Актуальні дослідження з проблем розведення та генетики у тваринництві* : матеріали XIII Всеукр. наук. конф. молодих вчен. та асп., присвяч. пам'яті акад. НААН Михайла Васильовича Зубця (28 трав. 2015 р.). Чубинське, 2015. С. 27–28.
13. Ільницька Т. Є. Оцінка сучасного стану спортивного поголів'я коней на Україні. *Актуальні дослідження з проблем розведення, генетики та біотехнології в тваринництві* : матеріали XVI Всеукр. наук. конф. молодих вчен. та асп., присвяч. вшануванню 80-ї річн. від дня народж. акад. НААН Михайла Васильовича Зубця (24 трав. 2018 р.). Чубинське, 2018. С. 17–18.
14. Ільницька Т. Є., Бондаренко О. В. Оцінка жеребців-плідників за результатами виступів їх нащадків у змаганнях з подолання перешкод (конкур). *Актуальні питання технології продукції тваринництва* : зб. статей III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (30–31 жовт. 2018 р.). Полтава, 2018. С. 14–18.
15. Ільницька Т. Є., Бондаренко О. В. Впровадження описування екстер'єру та спортивних якостей коней за лінійною шкалою. *Сучасні технології у тваринництві та рибництві: навколишнє середовище – виробництво продукції – екологічні проблеми* : зб. матеріалів 73-ої Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Київ : НУБіП України, 2019. С. 141–142.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Бланк лінійної оцінки

Місце оцінки: Дата: Експерт (ПІБ): Місце народження: Власник:	UELN Кличка: ПлемКнига: Стать: жер. / коб. / мер. Дата народження:							
Розділ Реєстру УСП ☐ Основний ☐ р. А. ☐ р. Б Тип: конкур / виїздка								
№ мікрочіпу:								
Висота в холці: 1__ см.								
Масть:	Опис голови:							
П.П.:								
П.Л.:								
З.П.:								
З.Л.:								
Інші прикмети:								
Загальна оцінка за 100-бальною шкалою								
	Екстер'єр	Крок	Рись	Галоп	Постава	Гнучкість	Техніка стрибку	Потужність
Виїздка						X	X	X
Конкур					X			

ЕКСТЕР'ЄР / ОЗНАКИ	НЕДОЛІКИ / ВАДИ
Кондиція	☐ негододія ☐ перевагодованість
Прикус	☐ перекус ☐ недокус
Статевий деморфізм	☐ Жеребець у кобил'ячому типі ☐ експресія

ЕКСТЕР'ЄР / ОЗНАКИ		відхил			середнє			відхил			НЕДОЛІКИ / ВАДИ	
		A	B	C	D	E	F	G	H	I		
01. Корпус: форма	прямокутна	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	квадратна	
02. Корпус: напрям	доверху	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	донизу	☐ короткі кінцівки
03. Голова	важка	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	легка	
04. З'єдн. голова-шия	легке	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	тяжке	
05. Довжина шиї	довга	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	коротка	
06. Положення шиї	вертик.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	горизонт.	☐ вихід глибоко з шиї
07. Розвиток м'язів шиї	тяжка	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	слабка	☐ кадикуватість
08. Висота холки	висока	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	низька	
09. Передпліччя	нахилене	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	пряме	
10. Спина	вигнута	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	слабка	
11. Поперек	вигнутий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	слабкий	
12. Круп: форма	нахил.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	прямий	
13. Круп: довжина	довгий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	короткий	
14. Передні кінцівки	козинці	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	запавший	☐ перехват
											зап'ясток	☐ разьмот
15. Задні кінцівки	саблестість	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	прямий	☐ коров'ячий постав ☐ перехват ☐ аномалія скак. суглобу ☐ аномалія коліна
16. Бабки	м'які	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	прямі	
17. Копита	широкі	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	вузькі	☐ різні копита
18. Стан кінцівок	сухі	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	рихлі	
19. Розвиток кісток	тяжкий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	бідні	

РУХИ / ОЗНАКИ		A B C			D E F			G H I			НЕДОЛІКИ / ВАДИ	
		A	B	C	D	E	F	G	H	I		
20. Крок: довжина	довгий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	короткий	☐ не рівномірний
21. Крок: правильність	косопістість	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	разьмот	☐ не скоординований
22. Рись: довжина	довга	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	короткий	
23. Рись: еластичність	еласт.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	зв'язаний	☐ не рівномірний
24. Рись: імпульс	сильний	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	слабкий	
25. Рись: баланс	добре	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	відштовх.	☐ не скоординований
26. Галоп: довжина	довгий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	короткий	
27. Галоп: імпульс	сильний	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	слабкий	
28. Галоп: баланс	добре	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	відштовх.	

СТРИБОК / ОЗНАКИ		A B C			D E F			G H I			НЕДОЛІКИ / ВАДИ	
		A	B	C	D	E	F	G	H	I		
29. Відштовх: напрям	доверху	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	уперед	
30. Відштовх: швидкість	швидко	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	повільно	
31. Техніка: перед.кінц.	зібрані	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	прямі	☐ під корпусом
32. Техніка: баскюль	округла	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	прогнута	
33. Техніка: зад.кінц.	відкриті	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	піджаті	
34. Потужність	забагато	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	замало	
35. Еластичність	гнучкий	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	напружений	
36. Обережність	обережний	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	не обережн.	
Ставлення	забагато	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	замало	

Додаток 2. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у конкурі

Змагання		Зайняте місце	Оцінка роботоздатності , бали			
рівень	назва		за зайняте місце	за участь у змаганнях	Надбавка за висота перешкод маршруту	
Міжнародні змагання						
I	Олімпійські ігри Всесвітні кінні ігри	1 – 6	8	10	140 – 150 см	155 см і вище
		7 – 12	5			
		13 – 18	3		1	2
		19 і нижче	0			
	Чемпіонат світу Чемпіонат Європи Фінал Кубок світу	1 – 4	8	9		
		5 – 9	5		1	2
		10 – 16	3			
		17 і нижче	0			
	рівень 5*	1 – 3	8	9		
		4 – 8	5		1	2
		9 – 15	3			
		16 і нижче	0			
II	Етап Кубку світу рівень 3*, 4*	1	8	6		
		2 – 3	5		1	2
		4 – 10	3			
		11 і нижче	0			
	Рівень 2* Юніори група U-25	1	6	6		
		2 – 3	4		1	1,5
		4 – 10	2			
		11 і нижче	0			
	Аматори, Діти, Юнаки Тест для молодих коней рівень 1*	1	6	5	125 см	130 см і вище
		2 – 3	4			
		4 – 10	2		1	1,5
		11 і нижче	0			
Національні змагання в Україні						
III	Юніори відкритий клас (125 см і вище)	1	6	3	140-145 см	150 см і вище
		2 – 3	4			
		4 – 10	2		1	1,5
		11 і нижче	0			
IV	Тест для коней віком 4-6 років Юнаки, діти, аматори - висота перешкод 100 см та вище Відкритий клас (100-120 см.)	1	5	2	125 см	130 см і вище
		2 – 3	3			
		4 – 10	2		0,5	1
		11 і нижче	0			
V	діти, відкритий клас, аматори, висота перешкод 70-95 см.	1	3	0,5		
		2 – 3	2		-	-
		4 – 10	1			
		11 і нижче	0			

Додаток 3. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у виїзді

Змагання		Зайняте місце	Оцінка роботоздатності , бали							
рівень	назва/складність		за зайняте місце	за участь у змаганнях	Надбавка за результат (%)					
Міжнародні змагання										
I	Олімпійські ігри Всесвітні кінні ігри	1 – 6	8	10	70 – 74,99	Більше 75				
		7 – 12	5		1,5	2				
		13 – 18	3							
		19 і нижче	0							
	Чемпіонат світу, в т.ч. для молодих коней Фінал Кубка світу	1 – 4	8	9	1,5	2				
		5 – 9	5							
рівень 5*	10 – 16	3	9	1,5	2					
	17 і нижче	0								
	1 – 3	8				7	1,5	2		
	4 – 8	5								
9 – 15	3									
16 і нижче	0									
II	Етап Кубка світу рівень 4*	1	8	7	1,5	2				
		2 – 3	5							
		4 – 10	3							
		11 і нижче	0							
	2*, 3* Юніори, Юнаки Тест для молодих коней 5-7 років	1	6	7	1	1,5				
		2 – 3	4							
Аматори, Діти, 1*	4 – 10	2	5	1	1,5					
	11 і нижче	0								
	Національні змагання в Україні									
	III	Великий Приз Середній Приз 2				1	6	3	60 – 64,99	Більше 65
2 – 3			4	1	1,5					
4 – 10			2							
11 і нижче			0							
Середній приз А та В		1	6	2,5	1	1,5				
		2 – 3	4							
Малий Приз, Середній Приз 1, Середній Приз 2	4 – 10	2	2,5	1	1,5					
	11 і нижче	0								
	Юніори, їзда рівня М	1				5	2	63-66,99	Більше 67	
		2 – 3				3		1	1,5	
4 – 10		2								
11 і нижче		0								
IV	Юнаки, їзда рівня L	1	4	2	0,5	1				
		2 – 3	2							
		4 – 10	1							
		11 і нижче	0							
	Тест для молодих коней віком 4-6 років	1	4	2	67-69,99	Більше 70				
		2 – 3	2		-	-				
Аматори, діти	4 – 10	1	0,5							
	11 і нижче	0								

Додаток 4. Шкала оцінки спортивної роботоздатності коней у триборстві

Змагання		Зайняте місце	Оцінка роботоздатності, бали		
рівень	назва		за зайняте місце	за участь у змаганнях	надбавка
					формат змагань «L» (CCI, CCN)
Міжнародні змагання					
I	Олімпійські ігри Всесвітні кінні ігри	1 – 6 7 – 12 13 – 18 19 і нижче	10 7 5 0	10	-
	рівень 5*	1 – 4 5 – 9 10 – 16 17 і нижче	9 7 4 0	10	-
II	Рівень 4*	1 – 3 4 – 8 9 – 15 16 і нижче	8 5 3 0	8	1,5
	Рівень 2*, 3* Для молодих коней 6 та 7-річного віку Юнаки; Юніори	1 2 – 3 4 – 10 11 і нижче	8 5 3 0	6	1,5
	Рівень 1*	1 2 – 3 4 – 10 11 і нижче	8 5 3 0	5	1,5
Національні змагання в Україні					
III	рівень 2* Юніори	1 2 – 3 4 – 10 11 і нижче	6 4 2 0	3	1,5
IV	рівень 1* Юнаки	1 2 – 3 4 – 10 11 і нижче	5 3 2 0	2	1,5
V	Обласні, районі та міські	1 2 – 3 4 – 10 11 і нижче	3 2 1 0	0,5	-

Додаток 5. Перелік Племінних Асоціацій – членів WBFSH

Племінна Асоціація /Studbook	
1. ACE Studbook (ACE)	2. Landesverband Bayerischer Pferdezüchter e.V. (DSP) previously BAVAR
3. American Hanoverian Society (AHS)	4. Latvian Horse Breeders Association (LWB)
5. American Holsteiner Horse Association (AHHS)	6. Lithuanian Horse Breeders Association (LHBA)
7. American Trakehner Association Inc. (ATA)	8. Het Friesch Paarden-Stamboek(KFPS)
9. American Warmblood Registry (AWR)	10.Nederlands Rijpaarden en Pony Stamboek (NRPS)
11.Anglo European Studbook (AES)	12.New Zealand Hanoverian Society (NZHS)
13.Arbeitsgemeinschaft für Warmblutzucht in Österreich (AWÖ)	14.New Zealand Warmblood Association (NZWA)
15.Asociacion Argentina de Fomento Equino (AAFE)	16.Norwegian Danish Warmblood Society (NDWB)
17.Asociación Española de Criadores de Caballos Anglo-árabes (AECCAá)	18.Norwegian Warmblood Association (NWB)
19.Asociación Nacional De Criadores De Caballos de Pura Raza Española (ANCCE)	20.North Amerikan Studbook (NAS)
21.Associacao Brasileira de Criadores do Cavalo de Hipismo (B-H)	22.Pferdezuchtverband Baden-Württemberg e.V. (DSP) previously (BAD-WÜ)
23.Associação Brasileira De Criadores do Cavalo Puro Sangue Lusitano (ABPSL)	24.Pferdezuchtverband Brandenburg-Anhalt e.V. (DSP) previously (BRAND)
25.Associacao Portuguesa De Criadores de Racas Selecta (APCRS)	26.Pferdezuchtverband Rheinland Pfalz Saar e.V. (DSP) previously (ZWEIB)
27.Associação Portuguesa De Criadores do Cavalo Puro Sangue Lusitano (APSL)	28.Pferdezuchtverband Sachsen-Thüringen e.V. (DSP) previously (SATHÜ)
29.Australian Warmblood ACE Studbook Inc.	30.The Slovak Warmblood Studbook
31.Australian Warmblood Horse Association Ltd. (AWHA)	32.South African Warmblood Society (SAWHS)
33.Belgisch Warmbloedpaard v.z.w. (BWP)	34.Sport Horse Breeding of Great Britain (SHBGB)
35.Breeders Elite Studbook for Irish & European Sporthorses Limited (BESIES)	36.Springpferdezuchtverband Oldenburg-International e.V. (OS)
37.British Hanoverian Horse Society (BHHS)	38.Studbook Cheval Suisse
39.Bulgarian Sport Horse Association (BSH)	40.Stud Book du Cheval de Selle Français (ANSF)
41.Caballo de Deporte Español (CDE)	42.Stud-book de Cheval de Selle Luxembourgeois (SCSL)

43.Canadian Sport Horse Association (CSHA)	44.Studbook for Polish Half Bred Horses - Polish Horse Breeders Association (PZHK)
45.Canadian Warmblood Horse Breeders Association (CWHBA)	46.Studbook for Polish Malopolska Horses - Polish Horse Breeders Association (PZHK)
47.Criadores de Caballos Deportivos Mexicanos, A.C. (CCDM)	48.Studbook for Polish Wielkopolska Horses - Polish Horse Breeders Association (PZHK)
49.Croatian Association of Breeders of Sport Horses	50.Studbook for Slovenian Warmblood Horses
51.Czech Warmblood Breeders Association (CZEWB)	52.Studbook La Silla
53.Danish Warmblood Society (DWB)	54.Stud-book sBs, Le Cheval de Sport Belge
55.Estonian Sport Horse Breeders Society / Eesti Sporthoubuste Kasvatatjate Selts (ESHKS)	56.Studbook Zangersheide (ZANG)
57.East Bulgarian Horse Association	58.Swedish Warmblood Association (SWB)
59.The Finnish Horse Breeding Association, Suomen Hippos ry (FWB)	60.Trakehner Avlsforbundet i Danmark (TAF)
61.Hannoveraner Verband e.V	62.Verband der Pferdezüchter Mecklenburg-Vorpommern e.V. (MECKL)
63.Hanoverian Horse Society of Australia (HHSa)	64.Verband der Züchter des Holsteiner Pferdes e.V. (HOLST)
65.Hungarian Sport Horse Breeders Association	66.Verband der Züchter des Oldenburger Pferdes e.V. (OLDBG)
67.International Sporthorse Studbook Australia	68.Verband der Züchter und Freunde des Ostpreussischen Warmblutpferdes Trakehner Abstammung e.V. (TRAK)
69.International Sporthorse Registry, Inc. & Oldenburg Registry North America (ISR-OLDNA)	70.Warmblood Breeders Studbook - UK
71.Irish Sporthorse Studbook (ISH)	72.Warmblood Studbook of Ireland
73.Italian Sport Horse Stud Book (MIPAAF)	74.Westfälisches Pferdestammbuch e.V. (WESTF)
75.Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN)	76.Zuchtverband CH-Sportpferde ZVCH (Swiss Warmblood)
77.KWPN of North America, Inc.	78.Zuchtverband für Deutsche Pferde e.V.

Додаток 6. Фотографії коней

Діва – руда кобила 2005 р.н. УСП (World Way, вестф. – Donerway, вестф.).
Місце народження: ТОВ «Магнат» Київська обл.

Donerway – ворона кобила 2001 р.н. вестф. (Donnerruf, ганн. – Weltbild, вестф.)
Місце народження: Німеччина.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

Тетяна Євгеніївна Ільницька
Ольга Володимирівна Бондаренко

**ПРОГРАМА
СТВОРЕННЯ ПОРОДНОЇ ГРУПИ КОНЕЙ
СПОРТИВНОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ**

Підписано до друку 23.12.2020 р.
Формат 60х84 1/16
Ум. друк. арк. 3,11
Наклад 100 примірників